



جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سر فصل دروس

دوره کارشناسی ارشد  
مطالعات تاریخ تشیع

گروه علوم انسانی

مصوب ششصد و سی و هفتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی

مورخ ۱۳۸۶/۴/۲



بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع

گروه: علوم انسانی  
رشته: مطالعات تاریخ تشیع  
دوره: کارشناسی ارشد  
کمیته تخصصی: علوم حوزه ای  
گرایش: —  
کد رشته: —

شورای عالی برنامه ریزی در ششصد و سی و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۸۶/۴/۲ براساس طرح دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تایید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می دارد:

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و موسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می شوند.

ب: موسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تاسیس می شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش می باشند.

ج: موسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۸۶/۴/۲ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا است.

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می شود.



رای صادره ششصد و سی و هفتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۸۶/۴/۲  
درخصوص برنامه آموزشی کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع

(۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع که از  
طرف گروه پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.  
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رای صادره ششصد و سی و هفتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۸۶/۴/۲  
در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع صحیح است و به  
مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مصدقه‌ای زاهدی  
وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

دکتر رجایی برزویی  
دبیر شورای گسترش و برنامه ریزی

## مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد مطالعات تاریخ تشیع

**تعریف:** رشته مطالعات تاریخ تشیع یکی از رشته های تخصصی تاریخ اسلام و دوره کارشناسی ارشد است که مطابق با ضوابط و مصوبات شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری برنامه ریزی شده تا با رهیافت تاریخی به شناخت شیعه، پیدایش، نحوه گسترش، تحولات و ابعاد مختلف آن، در قلمرو تاریخ اسلام و جغرافیای جهان اسلام از آغاز تاکنون بپردازد.



### ضرورت و اهداف:

به یقین تاریخ نگری قرآن و ارتباط بخش قابل توجهی از آیات آن به مسائل و حوادث تاریخ پیشینیان از حضرت آدم (ع) تا حضرت ابراهیم و حضرت عیسی (ع) و اقوام و ملل گوناگون که لایعلمها الا الله، نیز توصیه و تأکید این کتاب الهی بر سیر در آفاق و آگاهی از تمام آنچه از نیک و بد روزگار بر پیشینیان از انسانها و جوامع، ادیان و مذاهب، ملل و نحل، رفته است، برای اهتمام مسلمانان و فرق اسلامی به تاریخ و سرگذشت خود کفایت می کند. چنانکه توقف فهم، تفسیر و تحلیل بسیاری از آیات انسان ساز قرآن کریم و احادیث و سیره و سنت پیامبر اعظم و ائمه اطهار و نیز ابتدای فهم درست مباحث کلامی و فقهی اسلام بر آگاهی از داده های تاریخی و تاریخ گذشته و سیر تحولات آن، غیر قابل انکار است.

از سوی دیگر پیروزی انقلاب اسلامی ملت ایران به رهبری امام خمینی قدس سره که بطور اصولی مبتنی بر اندیشه شیعه و برخاسته از تعالیم مکتب اهل بیت عصمت و طهارت و سیره و سنت آنها بوده، افق جدیدی در عرصه جهانی و در قلمروهای مختلف سیاسی، اجتماعی، فکری و فرهنگی گشود و بطور طبیعی سرآغاز گشایش فصل جدیدی برای عرضه اندیشه های شیعه و حضور همه جانبه اندیشمندان آن در عرصه نظام بین الملل گردید. تشکیل نظام مقدس جمهوری اسلامی با تأکید بر آموزه های ائمه اهل بیت (ع) و تاریخ پرفراز و نشیب شیعه، سبب عطف توجه به شیعه، اندیشه ها، تعالیم و تاریخ و تحولات آن شد و مسؤلیت خطیر و مضاعفی را به عهده حوزه های علمیه، دانشگاهها و سایر متولیان امور فکری، فرهنگی و تمدنی نظام اسلامی قرار داد، تا با شناخت مناسب جهانی که در آن می زیند، و نیز به دور از هرگونه تعصب، هیجان و احساسات با روشی علمی و رویکردی ادیان شناختی به ارائه تعالیم مکتب اهل بیت بپردازند.

یکی از مهمترین و احیانا نخستین اقدامات، اقدام در جهت پرورش نیروی فکری و تربیت متخصصان علاقه مند به این مباحث با چنین نگرشی است. انسانهایی که با آگاهی مناسب از اسلام و تشیع و شناخت دقیق ابعاد گوناگون مرجعیت ائمه اهل بیت (ع) و نیز آشنایی با سایر ادیان و مذاهب و مجهز به ابزار تعامل و ایجاد ارتباط با جهان پیرامون به ویژه زبانهای علمی رایج بین المللی، بتوانند این رسالت عظیم و سنگین را به نحو مناسب به انجام رسانند.

مؤسسه آموزش عالی ادیان و مذاهب قم که تاکنون در فعالیت های یک دهه خود توانسته است قدمهای مناسبی در جهت شناخت سایر ادیان، مذاهب و ملل و نحل بردارد، در قدمی بلندتر درصدد برآمده است تا با همان شیوه و روش اما دقیق تر و جدی تر به شناخت شیعه، معرفی آن و تربیت متخصصان در این حوزه پردازد. پیش بینی برگزاری دوره تحصیلات تکمیلی کارشناسی ارشد در رشته «مطالعات تاریخ تشیع» در این جهت انجام گرفته است.



بر این اساس شناخت روشمند تاریخ تشیع و فرقه های آن، شناخت و روشمند مکتب اهل بیت و تاریخ زندگانی ائمه اهل البیت (ع)، بررسی تحولات تاریخ تشیع با جنبش ها و نهضت ها، حکومت و دولت های شیعی، آگاهی از وضعیت شیعیان در طول تاریخ اسلام، و پراکندگی جغرافیایی و وضعیت شیعه در حال حاضر از اهداف تأسیس این رشته و راه اندازی این دوره است و فارغ التحصیلان این رشته در تأمین کادر علمی دانشگاهها و پژوهشگاههای کشور در حوزه تاریخ تشیع و معارف شیعه، و نیز ایجاد ارتباط، تعامل و گفتگو با اندیشمندان و پیروان سایر ادیان و مذاهب و نیز پاسخ گویی به نیازهای مراکز فرهنگی داخلی و خارجی مفید خواهند بود.

#### طول دوره و شکل نظام:

طول دوره کارشناسی ارشد رشته مطالعات تاریخ تشیع ۲ سال است که بر اساس مصوبات شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری در چهار نیم سال هر نیمسال ۱۶ هفته ارائه میگردد. و در همین مدت پایان نامه نیز دفاع خواهد شد.

#### تبصره:

جهت تکمیل واحدهای آموزشی معوقه و تدوین پایان نامه حداکثر دو نیم سال دیگر، بر طبق ضوابط به دانشجویان فرصت داده خواهد شد.

#### تعداد واحدهای درسی:

این دوره مشمل بر ۳۲ واحد آموزشی، به اضافه ۱۶ واحد جبرانی است که به صورت زیر تفکیک می شود.

۲۸ واحد	دروس اصلی و تخصصی
۴ واحد	پایان نامه
۱۶ واحد	دروس جبرانی
۴۸ واحد	جمع

**تبصره ۱:** گذراندن ۱۶ واحد دروس جبرانی برای دانشجویان الزامی است مگر آن که در یکی از مراکز معتبر دانشگاهی یا حوزوی آن دروس را گذرانده و سند و مدارک آن را ارائه نمایند.

**تبصره ۲:** افزون بر دروس جبرانی، دروس پیش نیازی نیز در نظر گرفته شده است که گذراندن آنها برای دانشجویانی که برای شرکت در برخی دروس این دوره، آمادگی کافی ندارند، الزامی است.

**مواد و ضرایب امتحان ورودی:**



ضریب ۲	زبان انگلیسی
ضریب ۴	زبان عربی
ضریب ۴	تاریخ اسلام و تشیع
ضریب ۳	معارف قرآن و حدیث
ضریب ۳	فلسفه و کلام اسلامی



## فصل دوم:

### جدول عناوین ، تعداد و نوع واحدهای درسی

#### رشته تاریخ تشیع

## جدول دروس جبرانی



ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت دروس			صفحه
			جمع	نظری	عملی	
۱	روش تحقیق با گرایش تاریخ پژوهی	۲	۳۲			
۲	فلسفه تاریخ و مکاتب تاریخ نگاری مسلمانان	۲	۳۲			
۳	تاریخ فلسفه اسلامی	۲	۳۲			
۴	تاریخ ایران و جزیره العرب قبل از اسلام	۲	۳۲			
۵	زبان انگلیسی تخصصی	۲	۳۲			
۶	تاریخ مذاهب اسلامی - غیر شیعه	۲	۳۲			
۷	تاریخ مختصر ادیان	۲	۳۲			
۸	تاریخ تصوف و عرفان با تأکید بر نقش شیعه	۲	۳۲			
	<b>جمع</b>	۱۶				



## جدول دروس اصلی و تخصصی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			صفحه
			جمع	نظری	عملی	
۱	پیدایش تشیع (بررسی نظریه ها)	۲	۳۲			
۲	تاریخ تحلیلی امامان علیهم السلام ۱	۲	۳۲			
۳	تاریخ تحلیلی امامان علیهم السلام ۲	۲	۳۲			
۴	تاریخ فرقه ها و مکاتب شیعه	۳	۴۸			
۵	متون عربی تخصصی	۲	۳۲			
۶	تاریخ سیاسی شیعه (نهضت ها و دولت ها)	۳	۴۸			
۷	تاریخ حوزه های علمیه و عالمان شیعه	۲	۳۲			
۸	شیعه، گسترش علوم و تمدن اسلامی	۲	۳۲			
۹	تاریخ کلام شیعه (منابع تفکر و اختصاصات)	۲	۳۲			
۱۰	تاریخ تشیع در ایران	۲	۳۲			
۱۱	جغرافیای تشیع در جهان معاصر	۲	۳۲			
۱۲	شیعه در مطالعات معاصر (مستشرقان)	۲	۳۲			
۱۳	زبان انگلیسی تخصصی	۲	۳۲			
۱۴	پایان نامه	۴	۶۴			
	<b>جمع</b>	۳۲				





**فصل سوم:**

**بخش اول**

**سرفصل های دروس کارشناسی ارشد**

**رشته تاریخ تشیع**

**دروس جبرانی**



## عنوان درس: روش تحقیق با گرایش تاریخ پژوهی

### ۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۱

نوع واحد: نظری

تعداد واحد: ۲

حیطه آموزشی: روشی - مهارتی

پیش نیاز: ندارد

۲. هدف درس: آشنایی تخصصی با روش های کاربردی شناخت حقیقت در مطالعات تاریخی و مآخذ شناسی

### ۳. سرفصل:

- تعریف تحقیق، روش تحقیق و اهمیت آن
- موضوع تحقیق و تألیف
- موضوع در تحقیق تاریخی و ویژگی های آن
- صفات و ویژگی های علمی و اخلاقی محقق
- وقایع نگار، محقق و مورخ
- انتخاب موضوع
- بیان مسأله
- تدوین فرضیه
- تنظیم طرح تحقیق
- روش های مختلف تحقیق با تکیه بر روش تحقیق تاریخی
- روش گردآوری اطلاعات با تکیه بر روش تحقیق تاریخی
- آداب فیش برداری
- روش های ارائه نتیجه تحقیق
- گزارش تحقیق
- نکات اصلی و مهم آداب نگارش ( چارچوب تحقیق - ارجاعات - اصول نگارشی و دستوری)
- شناسایی منابع
- روش های دسته بندی منابع تاریخی
- نقد منابع
- تحلیل اطلاعات
- جمع بندی و نتیجه گیری
- معرفی چند نمونه از هر یک از انواع منابع و ارزیابی اجمالی آنها

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم با تکیه بر کارهای عملی که برای هر جلسه تعیین می شود.



۵. تدارکات مورد نیاز: کتابخانه، دستگاه اورهد، بانک اطلاعات رایانه ای

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی از: کتابخانه، مرکز اسناد، مرکز خدمات رسانه ای، مرکز خدمات رایانه ای
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد: برای هر جلسه کار علمی در نظر گرفته شود.

۷. روش آزمون:

- \_ شیوه مرسوم
- ۷- درصدی از نمره به تکالیف عملی دانشجو در طول نیمسال تحصیلی اختصاص یابد
- ۸- درصدی از نمره به تکلیف پایان نیمسال تحصیلی اختصاص یابد.

۸. گزیده منابع:

- ۱- روش تحقیق و مأخذ شناسی، رنجبر
- ۲- آیین پژوهش و مرجع شناسی، احمد گیوی
- ۳- چگونه پژوهش کنیم؟ نیک مور
- ۴- شیوه نوشتن مقالات تحقیقی، استاپلتون
- ۵- شیوه بهره گیری از کتابخانه ...، عباس حریری
- ۶- روش تحقیق در تاریخ، کلارک
- ۷- مقدمه ای بر شناخت اسناد تاریخی، قائم مقامی
- ۸- تاریخ نگاری، قائم مقامی
- ۹- روش های پژوهش در تاریخ، چاپ استاد قدس
- ۱۰- راهنمای آماده ساختن کتاب، ادیب سلطانی
- ۱۱- مصادر التاریخ الاسلامی، اسماعیل کاشف
- ۱۲- مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، حافظ نیا



## نام درس: فلسفه تاریخ و مکاتب تاریخ نگاری مسلمانان

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۲

۲

تعداد واحد:

حیطه آموزشی: تاریخ شناختی

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: زبان انگلیسی تخصصی (۱)

**۲. هدف درس:** شناخت قوانین و سنن حاکم بر تاریخ و شناخت نظریه ها و مکتب های معروف فلسفه تاریخ در اندیشه متفکران مسلمان و اروپایی و شناخت معنا و مفهوم تاریخ نگاری، مکاتب و روش های آن از دوره های اولیه تا عصر حاضر و نیز شناخت نظریه های تاریخ نگاری اسلامی و مکاتب آن

**۳. سرفصل:**

— کلیات ( تعریف تاریخ، اقسام فلسفه تاریخ، رابطه آنها)

— فلسفه علم تاریخ

— علمیت تاریخی

— تاریخ و دیگر علوم

— واقعیت و حقیقت در تاریخ

— عینیت تاریخی

— تبیین تاریخی و انواع آن

— آزمون پذیری در تاریخ

— فلسفه نظری

— چیستی تاریخ

— چگونگی تاریخ (قانونمندی تاریخ، مسیر حرکت تاریخ، غایت و هدف تاریخ)

— چرایی تاریخ (محرک تاریخی)

— مکاتب فلسفه تاریخ ( با تکیه بر دیدگاه اندیشمندان مسلمان)

— فلسفه تاریخ از دیدگاه قرآن

— معنا و مفهوم تاریخ نگاری

— انگیزه ها و اهداف تاریخ نگاری

— تاریخ نگاری پیش از ظهور اسلام

الف: تاریخ نگاری اولیه بشر (گونه های ثبت تاریخ

ب: تاریخ نگاری باستان (چین، هند، یونان، روم، مصر)



ج: تاریخ نگاری در ایران

- \_ تاریخ نگاری در اسلام
- \_ نظریه های نوین در تاریخ نگاری اسلامی
- \_ آموزه های اسلامی در زمینه تاریخ نگاری مطلوب
- \_ مکاتب تاریخ نگاری در عصر اسلامی (مکاتب مدینه، عراق، شام، ایران، یمن، مصر و ...)
- \_ مهمترین مکاتب تاریخ نگاری در عصر حاضر

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز:

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

۷. روش آزمون:

- \_ شیوه مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد

۸. گزیده منابع:

- ۱\_ مقدمه ای بر فلسفه تاریخ، والش
- ۲\_ تاریخ در ترازو، زرین کوب
- ۳\_ فلسفه تاریخ، حسینعلی نوذری
- ۴\_ آغاز و انجام تاریخ، ترجمه محمد حسن لطفی
- ۵\_ بینش تاریخی قرآن، یعقوب جعفری
- ۶\_ تاریخنگاری در اسلام، (مجموعه مقالات) ترجمه آژنگ
- ۷- فلسفه تاریخ ابن خلدون، محسن مهدی
- ۸- مورخ و تاریخ، توین بی، ترجمه کامشاد
- ۹- تفسیر تاریخ، عبدالحمید صدیقی
- ۱۰- علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، آئینه وند
- ۱۱- جامعه و تاریخ، مرتضی مطهری
- ۱۲- فلسفه تاریخ، مرتضی مطهری
- ۱۳- تاریخ نگاری در اسلام، سجادی و عالم زاده
- ۱۴- سنت های اجتماعی و فلسفه تاریخ در مکتب قرآن محمد باقر صدر
- ۱۵- جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن، مصباح یزدی

## عنوان درس: تاریخ فلسفه اسلامی



تعداد واحد: ۲

شناختی: حیطة آموزشی: پیش نیاز: ندارد

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۳

نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: آشنایی با تاریخ فلسفه اسلامی و ادوار آن

۳. سرفصل:

- خاستگاه فلسفه اسلامی

میراث یونان و روم \_ میراث خاور زمین (خاور نزدیک و خاور دور) میراث قرآن و روایات، منازعات دینی و مذهبی (= کلامی) \_ مواجهه با مبتدعه و کفار.

- حکمت مشاء (= مکتب نوافلاطونی اسلامی)

کندی \_ فارابی \_ ابن سینا

- اخوان الصفا (= مکتب نوفیثاغوری اسلامی)

- مبارزه طلبی با اعتقادات اسلامی

ابن رواندی \_ رازی

- مناسبات فلسفه با دین

غزالی \_ ابن رشد \_ فخر رازی \_ خواجه نصرالدین طوسی

- مناسبات فلسفه با عرفان

ابن عربی

- احیای حکمت مشاء در غرب جهان اسلام

ابن ماجه \_ ابن طفیل

- حکمت اشراق

شیخ اشراق

- حکمت متعالیه و مکتب اصفهان

ملاصدرا، شیخ بهایی، میرداماد، میرفندرسکی، فیض کاشانی، حاج ملاهادی سبزواری، علامه طباطبایی

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم



۵. تدارکات مورد نیاز:

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

۷. روش آزمون:

- \_ شیوه مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

۸. گزیده منابع:

۱. سیر فلسفه در جهان اسلام، ماجد فخری
۲. تاریخ فلسفه در اسلام، ترجمه م.م. شریف
۳. سیر حکمت در ایران و جهان، سید محمد خامنه ای
۴. قواعد کلی فلسفه در فلسفه اسلامی، ابراهیمی دینانی
۵. ماجرای فکر فلسفی در جهان اسلام، ابراهیمی دینانی
۶. منتخباتی از آثار حکمای الهی ایران، سید جلال الدین آشتیانی
۷. تاریخ الفکر الاسلامی فی الاسلام، محمدعلی، ابوریان
۸. ابن حزم حیات و عصره، محمد ابوزهره
۹. خرده گیران ابن سینا، محسن جهانگیری
۱۰. تاریخ الفلسفه فی الاسلام، دی بور، محمد عبدالهادی
۱۱. عقل و وحی در قرون وسطی، اتین ژیلسون، شهران پازوکی
۱۲. تمهید لتاریخ الفلسفه الاسلامیه، مصطفی عبدالرزاق
۱۳. تاریخ فلسفه، کاپلستون، مجتبوی
۱۴. فلسفه یا پژوهش حقیقت، لوین، مجتبوی
۱۵. سیر فلسفه در جهان اسلام، گروهی از اساتید دانشگاه تهران
۱۶. فلاسفه بزرگ، مگی، بواين، عزت الله فولادوند
۱۷. شعاع اندیشه و شهود در فلسفه سهروردی، ابراهیمی دینانی
۱۸. معرفت شناسی، تهیه و تدوین مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی



۱۹. فلسفه تحلیلی (تقریرات استاد مهدی حائری)، عبدالله نصیری
۲۰. فلسفه \_ مسائل فلسفی \_ مکتب های فلسفی \_ مبانی علوم، علی شریعتمداری
۲۱. کاوش های عقل نظری، مهدی حائری یزدی
۲۲. ملاصدرا و حکمت متعالیه، مجموعه مقالات همایش جهانی حکیم ملاصدرا، بنیاد حکمت اسلامی  
ملاصدرا



۲۳. با کاروان اندیشه، عبدالحسین زرین کوب
۲۴. تاریخ فلسفه غرب، فردریک کاپلستون
۲۵. تاریخ فلسفه غرب، مصطفی ملکیان
۲۶. تاریخ فلسفه اسلامی، هاتری کربن
۲۷. تاریخ الحکما، شهرزوری
۲۸. فلسفه چیست، رضا داوری
۲۹. فلسفه و کلام اسلامی، مونت گمری وات

## عنوان درس: تاریخ ایران و جزیره العرب قبل از اسلام



تعداد واحد: ۲

حیطه آموزشی: شناختی  
پیش نیاز: ندارد

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۴

نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: آشنایی با وضعیت ایران و جزیره العرب در ابعاد مختلف در آستانه بعثت پیامبر اسلام (ص)

۳. سرفصل:

- موقعیت جغرافیایی و اقتصادی جزیره العرب در آستانه ظهور اسلام
- وضعیت سیاسی و اجتماعی
- وضعیت فرهنگی و نظام خانواده
- وضعیت دینی جزیره العرب
- جاهلیت، نشانه ها و معیارها از نظر قرآن و نهج البلاغه
- اوضاع حکومت و سازمان جامعه در ایران قبل از اسلام
- نظام خانوادگی و حقوق زن
- وضعیت دین و مذاهب در ایران
- مختصری از اوضاع روم شرقی، هند و مصر در آستانه ظهور اسلام

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز:

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

## ۷. روش آزمون:

\_ شیوه مرسوم

\_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی یا فعالیت های کلاسی اختصاص یابد.



## ۸. گزیده منابع:

۱. موسوعة التاريخ الاسلامي، محمد هادي يوسف غروي
۲. مروج الذهب، مسعودي
۳. تاريخ سياسي اسلام، حسن ابراهيم حسن
۴. تاريخ اليعقوبي
۵. بلوغ الارب في معرفة احوال العرب
۶. المفصل في تاريخ العرب قبل الاسلام، جواد علي
۷. نظام حقوق زن در اسلام، مرتضي مطهري
۸. محيط پيدائش اسلام، محمد حسين بهشتي
۹. جامعه شناسي ديني جاهليت قبل از اسلام، يوسف قضايي
۱۰. اطلس جغرافيايي تاريخ اسلام، صادق آئينه وند
۱۱. تاريخ ايران از دوران باستان تا پايان صده هجدهم ميلادي، پطروشفسكي، ترجمه كشاورز
۱۲. ايران در زمان ساسانيان، سن كريستين سن، ترجمه رشيد ياسمي
۱۳. تاريخ اجتماعي ايران، مرتضي راوندي
۱۴. علل عظمت و انحطاط روميان، منتسكيو، ترجمه مهتدي
۱۵. تاريخ تمدن، ويل دورانت
۱۶. تاريخ تمدن اسلام، جرجي زيدان، ترجمه جواهر كلام
۱۷. تاريخ تحول دولت و خلافت، رسول جعفريان
۱۸. تاريخ جاهليه، عمر فروح
۱۹. تاريخ سياسي اسلام، حسن ابراهيم حسن
۲۰. حضارة العرب في عصر الجاهليه، حسين الجاح حسن
۲۱. اسلام و ايران، مذهب و مليت ايراني، محمود رضا افتخاري
۲۲. جهان در عصر بعثت، محمدجواد باهنر، اكبر هاشمي رفسنجاني



## عنوان درس: زبان انگلیسی تخصصی

تعداد واحد: ۲

حیطه آموزشی: روشی - مهارتی  
پیش نیاز: ۸ واحد

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۵

نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: کسب دانش و مهارت نسبی در استفاده از متون انگلیسی مربوط به تاریخ اسلام و تشیع

۳. سرفصل:

توسعه روشمند واژگان در حوزه دین پژوهی، آشنایی روشمند با ساختارهای زبان انگلیسی فخیم، آشنایی روشمند با اصول ترجمه و برگزیده ای از مدخل ها و متون تاریخی، فلسفی، و عرفانی شیعه در دایره المعارف های اسلام و پل ادوارد.

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز:

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

\_\_ بازدید علمی:

\_\_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی

\_\_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:

\_\_ پژوهش: ارائه یک ترجمه از مدخل های مربوط به تاریخ تشیع در پایان نیم سال تحصیلی

\_\_ دیگر موارد:

۷. روش آزمون:

\_\_ شیوه مرسوم

\_\_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی، ترجمه ای اختصاص یابد.

۸. گزیده منابع:

1. The Encyclopedia of Islam.

2. The Encyclopedia of Philofophy, Poul Edwards

۳. سایر منابع تخصصی انگلیسی مربوط به تاریخ اسلام و تشیع

## عنوان درس: تاریخ مذاهب اسلامی - غیر شیعه ( کلامی و فقهی )



حیطهٔ آموزشی: شناختی  
پیش نیاز: ندارد  
تعداد واحد: ۲

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۶

نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: آشنایی با تاریخ و علل پیدایش مکاتب کلامی و فقهی، بنیانگذاران مکاتب فقهی و سیر تحول آنها

۳. سرفصل:

### الف) مکاتب کلامی:

- زمینه های پیدایش اندیشه های کلامی در جهان اسلام.
- نقش قرآن در احادیث پیامبر و امامان شیعی در به وجود آمدن و گسترش اندیشه های کلامی.
- نقش فلسفه و هر یک از ادیان یهودی، مسیحی، مانوی، زرتشتی و دیگر ادیان در به وجود آمدن و گسترش اندیشه های کلامی.
- نقش هر یک از دو حکومت اموی و عباسی در شکل گیری اندیشه های کلامی.
- آشنایی با تاریخ، نظورات، عقاید معتزله و علل از بین رفتن آنان.
- علل ظهور اشاعره و رابطه آنان با اهل حدیث.
- آشنایی با اصحاب حدیث و سلفیه و ماتریدیه.
- آشنایی با تاریخ، آراء و افکار فرق تأثیرگذار کلابیه، کرامیه، ظاهریه.

### ب: مذاهب فقهی

- تحول فقه: تاریخچه فقه در عصر پیامبر، صحابه، تابعین
- فقه اهل بیت علیهم السلام
- تدوین فقه و ظهور مکاتب فقهی: امامیه، زیدیه، اسماعیلیه، شافعیه، حنبلیه، حنفیه، مالکیه، ظاهریه، اباضیه، کرامیه و...
- طبقات فقهی هر یک از مکاتب فقهی
- علل انحصار اهل سنت در چهار مکتب فقهی
- اجتهاد در هر یک از مکاتب فقهی
- منابع استنباط در مکاتب فقهی
- ظهور مذاهب فقهی
- زندگانی و اندیشه های فقهی ابوحنیفه



- انتشار مذهب حنفی در شرق
- مکتب مدینه و ظهور مالک بن انس
- شاگردان مالک بن انس
- مصادر فقه نزد مالکیه
- شافعی و اصول فقه
- مفهوم سنت نزد محمد بن ادریس شافعی
- زندگی امام احمد بن حنبل
- دوران محنت و ظهور اصحاب حدیث
- احمد بن حنبل فقیه یا محدث
- حجیت اجماع، عرف، قول صحابی و طریق استنباط در مذاهب اربعه
- مصادر نقلی و عقلی نزد آنان و اختلافات آنها درباره حجیت مصادر
- مفهوم اجتهاد و تقلید نزد اهل سنت و تطورات تاریخی آن در مذاهب اربعه
- آشنایی با فقهاء و مهمترین کتب نگاشته شده ادوار شش گانه مذاهب اربعه
- تاریخچه فقه

#### ۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

#### ۵. تدارکات مورد نیاز:

#### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

#### ۷. روش آزمون:

- \_ شیوه مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد

#### ۸. گزیده منابع:

- ۱- فلسفه علم کلام، ولفسن
- ۲- دایرالمعارف بزرگ اسلامی



- ۳- فلسفه و کلام اسلام، مونت گمري وات
- ۴- تاريخ علم کلام، شبلي نغمان
- ۵- سير فلسفه در جهان اسلام، ماجد فخري
- ۶- تاريخ علم کلام، شيخ الاسلام فضل الله زنجاني
- ۷- تاريخ فلسفه در اسلام، ميان محمد شريف
- ۸- الملل و النحل، شهرستاني
- ۹- تاريخ المذاهب الاسلاميه، محمد ابوزهرة
- ۱۰- العقيدة و الشريعة في الاسلام، گولد تسهير
- ۱۱- الزينه، ابوحاتم رازي
- ۱۲- في علم الكلام، احمد محمود صبحي
- ۱۳- نشأه الفكر الفلسفي، علي سامي النشار
- ۱۴- فرقه هاي اسلامي، ويلفرد ماد لونگ
- ۱۵- مذاهب الاسلاميين، عبدالرحمان بدوي
- ۱۶- الفرق بين الفرق، عبدالقاهر بغدادي
- ۱۷- المقالات الاسلاميين و اختلاف المصلين، ابوالحسن اشعري
- ۱۸- لقاات و الفرق، اشعري قمي
- ۱۹- فلسفه و کلام اسلامي، مونت گمري وات
- ۲۰- تاريخ فقه و فقهاء، ابوالقاسم گرجي
- ۲۱- ادوار فقه، محمود شهابي
- ۲۲- مناهج الاجتهاد في الاسلام، محمد سلام مذکور
- ۲۳- موسوعة الاجتهاد و التجديد في التشريع الاسلامي، لجنة من الاساتذة
- ۲۴- المدخل الي دراسة المدارس و المذاهب الفقهية، عمر سليمان الاشقر
- ۲۵- تاريخ التشريع الاسلامي، عبدالهادي فضلي
- ۲۶- المذاهب الاسلامية الخمسة، مجموعه نويسندگان
- ۲۷- ائمة الفقه التسعة، عبدالرحمن شرقاوي
- ۲۸- اسباب اختلاف الفقهاء، مصطفى ابراهيم الزلمي
- ۲۹- الفقه المقارن، عبدالفتاح كباره
- ۳۰- طبقات الفقهاء، ابواسحاق شيرازي
- ۳۱- موسوعة طبقات الفقهاء، جعفر سبحاني
- ۳۲- تاريخ التشريع الاسلامي، محمد خضري بك.
- ۳۳- تاريخ المذاهب الاسلاميه، محمد ابوزهرة



- ۳۴- ابوحنیفه، محمد ابوزهره  
۳۵- احمد بن حنبل، محمد ابوزهره  
۳۶- محمد بن ادریس شافعی، محمد ابوزهره  
۳۷- مالک بن انس، محمد ابوزهره  
۳۸- مذاهب الاسلامیة الخمسة، جمعی از نویسندگان  
۳۹- تاریخ التشریح الاسلامی، محمد خضری بك  
۴۰- منابع الاجتهاد فی الاسلام، محمد سلام مدكور  
۴۱- الائمة الاربعه، مصطفى شكعه  
۴۲- ادوار اجتهاد، محمود شهابی  
۴۳- تاریخ الفقه الاسلامی، محمد یوسف موسی  
۴۴- تاریخ التشریح الاسلامی، عبدالهادی فضلی  
۴۵- ادوار اجتهاد، محمد ابراهیم جناتی  
۴۶- تاریخ فقه و فقهاء، ابوالقاسم گرجی  
۴۷- مفهوم الفقه الاسلامی، نظام الدین عبدالحمید  
۴۸- فی تاریخ التشریح الاسلامی، كولسون، ترجمه سراج  
۴۹- اسباب اختلاف الفقهاء، مصطفى زلمی



**عنوان درس: تاریخ مختصر ادیان  
با گرایش ادیان ابراهیمی**



تعداد واحد: ۲

حیطه آموزشی: شناختی از علوم اجتماعی  
پیش نیاز: ندارد

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۷

نوع واحد: نظری

**۲. هدف درس: بررسی و شناخت اجمالی تاریخ ادیان ابتدایی و شرقی و ادیان ابراهیمی شامل یهودیت و مسیحیت**

**۳. سرفصل:**

- مقدمات و تعاریفات: اصطلاحات دینی، تقسیم بندی ادیان، تعریف و برداشت جامعه شناسان از دین
- اشاره ای به: ادیان ابتدایی تابو، آنیمیزم، توتیمیزم، فتیش و ...
- اشاره ای به ادیان قدیم، مصر، بابل، روم، یونان
- شناخت تاریخ مختصری از ادیان شرق:
  ۱. ادیان هند: بومیان اولیه، آریائی، وداها، خدایان ودائی، پیدایش مذاهب جانبی و ویشنوی و شیوایی، اوپانیشاده، مذاهب سیکه و اصول عقاید آنها
  ۲. آیین بودا: ظهور بودا، اصول تعلیمات بودا، تقسیم بندی بودائیان به دو فرقه مهائانا و هینایانا، اصول مذهب هر یک
  ۳. ادیان ایرانی: دین ایرانیان قبل از زرتشت، تعالیم زرتشت، شرح کتب دینی زرتشت، جنبش دین زرتشتی در عهد ساسانیان و بعد از اسلام، رفتن زرتشتیان به هندوستان
- مروری بر تاریخ یهودیت از ابتدا تا عصر حاضر
- متون مقدس و اصلی یهودی
- فرقه های یهودی
- ابعاد عقیدتی یهودیت
- ابعاد عملی یهودیت
- مروری بر تاریخ مسیحیت از ابتدا تا عصر حاضر
- متون مقدس مسیحی: معرفی اجمالی عهد جدید و تقسیمات آن، نویسندگان عهد جدید و تاریخ نگارش قسمت های مختلف آن، چکیده ای از مطالب مندرج در قسمت های مختلف عهد جدید، دلیل اعتبار و حجیت اناجیل اعتقادنامه های مسیحی

۲. فرقه های مهم مسیحی: فرقه های سده های نخست، فرقه های کاتولیک، ارتدکس شرقی، مذهب پروتستان

۳. ابعاد عقیدتی مسیحیت: ذات و صفات خدا، توحید و تثلیث، مسیح شناسی، روح القدس، انتظار و آخر الزمان، نجان شناسی و معاد، انسان شناسی

۴. ابعاد عملی مسیحیت: شعائر مسیحی، اعیاد و تقویم مذهبی، اخلاقی مسیحی



۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز:

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

۱. بازدید علمی:

۲. مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی

۳. تماشای فیلم، اسلاید، عکس:

۴. پژوهش

۵. دیگر موارد:

۷. روش آزمون:

۱. شیوه مرسوم

۸. گزیده منابع:

- ۱- تاریخ جامع ادیان، جان . بی . ناس
- ۲- مقارنه الادیان (بخش هند و بودا)، احمد شلبي
- ۳- تاریخ تمدن (هند و همسایگان، چین و ژاپن) ویل دورانت
- ۴- دین های ایرانی، تألیف ه. س. نیبرگ، ترجمه دکتر نجم آبادی
- ۵- ایران در زمان ساسانیان، کریستین سن، ترجمه رشید یاسمی
- ۶- ادیان و مکتب های فلسفی هند، دکتر داریوش شایگان
- ۷- اوستا
- ۸- ادیان آسیایی، مهرداد بهار
- ۹- دین های ایرانی پیش از اسلام، مهری باقری
- ۱۰- مجله هفت آسمان، شماره ۱۲ و ۱۳، مقاله مزدک اصلاح طلبی یا فروپاشی، مجتبی آقایی
- ۱۱- بودا، ع. پاشایی.
- ۱۲- ادیان جهان باستان، یوسف اباذری و ...
- ۱۳- گنجینه ای از تلمود، ا. کهن، ترجمه ا. گرگانی
- ۱۴- تاریخ قوم یهود، ژ. کلاپرمن، ترجمه م. هممتی



- ۱۴- تاریخ قوم یهود، ژ. کلاپرمن، ترجمه م. همته
- ۱۵- تاریخ جامع ادیان، جان ناس، ترجمه ع. حکمت
- ۱۶- کتاب مقدس، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی
- ۱۷- سیری در تلمود، اشتاین سالتز، ترجمه باقر طالبی دارابی
- ۱۸- عقاید و آداب دینی یهود، آلن آنترمن، ترجمه رضا فرزین
- ۱۹- انتظار مسیحا در آیین یهود، جولیوس گرینستون، ترجمه حسین توفیقی
- ۲۰- یهودیت، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی
- ۲۱- تاریخ کلیسای قدیم در امپراطوری ایران و روم، و. م. میلر، ترجمه علی نخستین
- ۲۲- الهیات مسیحی، هنری تیسن، ط میکائلیان
- ۲۳- معرفی عهد جدید، مریل تنی، ط میکائلیان
- ۲۴- کلید عهد جدید، فلوید فیلسون، مسعود رجب نیا
- ۲۵- مسیحیت، عبدالرحیم سلیمانی
- ۲۶- تاریخ تمدن، ویل دورانت
- ۲۷- درآمدی به مسیحیت، مری جوویور، ترجمه حسن قنبری
- ۲۸- مقارنه الادیان، احمد شلبي

29 - The Encyclopedia of Religion, Eliade.

30 - The Encyclopedia of Religion and Ethics, ed. Dy  
james Hastings.

31- Living Religions, ed dy Hinnells

32- *A History of the Jews*, Solomon Grayzel

33- *Judaism, A Short Reader*, L.&D. Cohn-Sherbok

34- *Judaism*, ed. by Hertzber

35- *Readings in christianity*, Rodert E. Van. Voorst.

36- *The Catechism of the catholic church*

## نام درس: تاریخ تصوف و عرفان با تأکید بر نقش شیعه

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۸  
نوع واحد: نظری  
حیطهٔ آموزشی: شناختی  
پیش نیاز: ندارد  
تعداد واحد: ۲

۲. هدف درس: شناخت ابعاد اخلاقی و عرفانی شیعه و رابطه میان آن دو و تأثیر امامان شیعه بر اندیشه های اخلاقی و عرفانی جهان اسلام

۳. سرفصل:

### الف) کلیات

- ۱- تعریف عرفان عملی، نظری و ادبی
- ۲- پیوند اخلاق و عرفان و فلسفه
- ۳- عرفان و تصوف

### ب) عرفان شیعی

- ۱- اهمیت و جایگاه عرفان در اندیشهٔ شیعی در مقایسه با کلام و فقه
  - ۲- عرفان در مناجات و روایات ائمه
  - ۳- معنویت گرایی و زهد، مبنای عرفان شیعی
  - ۴- جریان ها و مکتب های عرفانی و معنوی شیعه ( مکتب تهران، مکتب نجف و ...)
  - ۵- جایگاه امامان شیعه در سلسله های تصوف
  - ۶- تشیع و تصوف در ادوار مختلف
- دورهٔ مخالفت شیعه با تصوف رسمی ( از ابتدا تا قرن ششم)  
— دورهٔ ایجاد ارتباط میان تشیع و تصوف ( از قرن ششم به بعد) و نقش خواجه نصیرالدین طوسی و سید حیدر آملی و ملاصدرا  
— مخالفت های بعدی برخی علمای شیعه با تصوف، ملا محمد طاهر قمی و ...

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز:

- دستگاه اورهد جهت نمایش عکس و اسلاید
- دستگاه ویدئو یا رایانه نمایش فیلم

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

— بازدید علمی:



- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس: در صورت لزوم
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:



### ۷. روش آزمون:

- \_ شیوه مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

### ۸. گزیده منابع:

- ۱ \_ الصلة بين التصوف و التشيع، مصطفى شيبى
- ۲ \_ تشيع و تصوف تا آغاز سده دوازدهم هجرى، كامل مصطفى شيبى، ترجمه على رضا ذكاوتى قراگوزلو.
- ۳ \_ عرفان و حماسه، عبدالله جوادى آملی
- ۴ \_ بررسى تأثير روايات شيعى در نهج البلاغه و تطبيق آن با مفاهيم عرفانى، على فتح اللهى
- ۵ \_ تصوف و تشيع، هاشم معروف الحسنى، سيد محمد صادق عارف
- ۶ \_ اخلاق ناصرى، خواجه نصرالدين طوسى
- ۷ \_ المحجة البيضاء، فى تهذيب الاحياء، ملامحسن فيض كاشانى
- ۸ \_ تصوف الشيعة نظرة الي حياة السيد حيدر الأملى و عقايد، حمد جواد گوهرى
- ۹ \_ جامع السعادات، محمد مهدي نراقى
- ۱۰ \_ المراقبات، ميرزا جواد آقا ملكى تبريزى
- ۱۱ \_ اربعين (چهل حديث)، امام خمينى



**فصل سوم:**

**بخش دوم**

**سرفصل های دروس کارشناسی ارشد**

**رشته مطالعات تاریخ تشیع**

**دروس اصلی و تخصصی**



**نام درس: پیدایش تشیع  
(بررسی نظریه ها)**

**۱. مشخصات درس:**

شماره درس: ۱  
نوع واحد: نظری  
حیطهٔ آموزشی: شناختی  
پیش نیاز:  
تعداد واحد: ۲

**۲. هدف درس:** آشنایی تحلیلی با مفهوم تشیع و بررسی نظریه ها دربارهٔ پیدایش آن

**۳. سرفصل:**

— مفهوم تشیع:

— بررسی واژه شناختی

— بررسی اصطلاحی

— تعریف برگزیده

— حیطه های دلالت مفهومی تشیع

— امامت

— عصمت

— ولایت

— تشیع و سنت نبوی

**بررسی و نقد دیدگاهها دربارهٔ پیدایش تشیع**

- بررسی دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عهد حیات پیامبر ﷺ
- بررسی دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در ماجرای سقیفه
- بررسی دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در خلافت امیرالمؤمنین (ع)
- بررسی دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در پی ماجرای کربلا
- بررسی دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عهد امامت امام صادق (ع)
- بررسی دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عصر آل بویه
- نقد نظریه پیدایش تشیع توسط ایرانیان

**نقد افسانه عبدالله بن سبأ**

— اهل بیت در قرآن

— مبانی فهم سیره ائمه

— ابعاد سیره ائمه

**۴. شیوه آموزش: روش مرسوم**

## ۵. تدارکات مورد نیاز:



## ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

## ۷. روش آزمون:

- \_ روش مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص می یابد.

## ۸. گزیده منابع:

۱. الرسول و الشيعة، حسين سعيد
۲. شيعة در اسلام، سيد محمد حسين طباطبائي
۳. تشيع در مسير تاريخ، سيد حسين جعفري، ترجمه سيد مهدي آيت اللهی
۴. اصل الشيعة واصولها، كاشف الغطاء
۵. عبدالله بن سبأ، سيد مرتضي عسكري
۶. كتاب Shiism: Doctrines, Thought and Spirituality با ويراستاري سيد حسين نصر، فصل هاي ۱ و ۲.
۷. نشأه الشيعة والتشيع، سيد محمد باقر صدر
۸. تشيع مولود طبيعي اسلام، سيد محمد باقر صدر، ترجمه علي حجتی کرمانی
۹. تاريخ الامامية و اسلافهم من الشيعة، عبدالله فياض
۱۰. تاريخ شيعة، محمد حسين مظفر
۱۱. المقالات و الفرق، اشعري
۱۲. فرق الشيعة، نوبخش
۱۳. الملل و النحل، شهرستاني
۱۴. الفصل في الملل و الاهواء و النحل، ابن حزم
۱۵. الفرق بين الفرق، بغدادی
۱۶. مقالات الاسلاميين، اشعري
۱۷. التنبيه و الرد علي اهل الاهواء و البدع، ملطي



۱۸. مدخل هاي ذي ربط در دايرةالمعارف ها به ويژه دايرةالمعارف بزرگ اسلامي و دانشنامه جهان

اسلام

۱۹. التبصير في الدين، اسفرايني

۲۰. تبصرة العوام، حسني رازي

۲۱. الصواعق المحرقة، ابن حجر هيثمي

۲۲. دبستان مذاهب، كشميري

۲۳. فرهنگ فرق اسلامي، مشكور

۲۴. تاريخ فرقه هاي اسلام تا قرن چهارم، مشكور

۲۵. تاريخ شيعة و فرق اسلامي، محمد نجمي زنجاني

۲۶. كتاب Shiism: Doctrines, Thought and Spirituality با ويراستاري سيد حسين

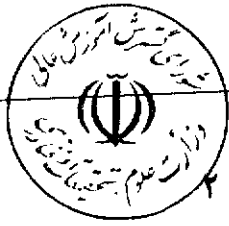
نصر، فصل هاي ۸، ۶ و ۹

۲۷. مشعشعيان در تاريخ تشيع، محمد علي رنجبر، تهران: آگه، ۱۳۸۲

۲۸. نشأة الفكر الفلسفي في الاسلام، ج ۲، سامي انتشار

۲۹. مذاهب الاسلاميين، ج ۲، عبدالرحمان بدوي





## نام درس: تاریخ تحلیلی ائمه علیهم السلام (۱)

۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۲

حیطه آموزشی: شناختی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

۲. هدف درس: آشنایی تخصصی با تاریخ امامان شیعه از آغاز امامت امیرالمؤمنین علی (ع) تا پایان دوره امام صادق (ع)

### ۳. سرفصل:

ماجرای سقیفه

- امیرالمؤمنین علی (علی) در عهد سه خلیفه نخست
- تحلیل حوادث ایام خلافت امیرالمؤمنین علی (ع)
- عوامل و پیامدهای صلح امام حسن (ع)
- امام حسن (ع) و امام حسین (ع) و تشیع در عصر خلافت معاویه
- عوامل و زمینه های وقوع حادثه کربلا
- شرح مختصر ماجرای عاشورا
- پیامدهای ماجرای کربلا با تکیه بر قیام های شیعی
- تحلیل مواضع سیاسی و فرهنگی امام سجاد (ع)
- زمینه ها، ابعاد و نتایج حرکت علمی امام باقر (ع) و امام صادق (ع) تا پایان عصر اموی
- تحلیل کلی وضعیت تشیع در شرق اسلامی تا پایان عصر اموی و آغاز دوره عباسیان
- موضع امام صادق (ع) نسبت به عباسیان
- تحلیل مواضع سیاسی و فرهنگی امام صادق (ع) در عهد عباسیان

### ۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

### ۵. تدارکات مورد نیاز:

### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- بازدید علمی:
- مطالعه شخصی: منابع جانبی
- تماشای فیلم، اسلاید، عکس، حسب مورد از نقشه استفاده شود
- پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی

\_ دیگر موارد:



## ۷. روش آزمون:

\_ روش مرسوم

\_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد

## ۸. کزیده منابع:

- ۱ \_ الاشارد، مفید
- ۲ \_ اثبات الوصیه، مسعودی
- ۳ \_ مناقب، ابن شهر آشوب
- ۴ \_ شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید
- ۵ \_ الاختصاص، شیخ مفید
- ۶ \_ اعلام الوری، طبرسی
- ۷ \_ الفصول المهمه، ابن صباغ
- ۸ \_ ینابیع الموده، القندوزی
- ۹ \_ الشیعه فی احادیث الفریقین، علی موحد ابطحی
- ۱۰ \_ صلح امام حسن، راضی آل یس، ترجمه سید علی خامنه ای
- ۱۱ \_ تشیع در مسیر تاریخ، سید حسین جعفری
- ۱۲ \_ شیعه در اسلام، سید محمد حسین طباطبایی
- ۱۳ \_ دیوان اشعار التشیع الی القرن الثالث
- ۱۴ \_ تثبیت الاماته، قاسم بن ابراهیم الرسی
- ۱۵ \_ مقاتل الطالبیین، ابوالفرج الاصبهانی
- ۱۶ \_ الرسول و الشیعا، حسن سعید
- ۱۷ \_ الغدیر، علامه امینی
- ۱۸ \_ حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان
- ۱۹ \_ اصل الشیعه و اصولها، محمد حسین کاشف الغطاء
- ۲۰ \_ تاریخ تشیع و امامان علیهم السلام، محمد نصیری

## نام درس: تاریخ تحلیلی ائمه علیهم السلام (۲)



۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۳

حیطه آموزشی: شناختی

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: تاریخ ائمه (۱)

۲. هدف درس: آشنایی تخصصی با تاریخ امامان شیعه از آغاز امامت امام کاظم (ع) تا پایان غیبت صغری

### ۲. سرفصل:

- تحلیل مواضع سیاسی و فرهنگی امام کاظم (ع) در عهد عباسیان
  - تحلیل ماجرای ولایتعهدی امام رضا (ع)
  - تحلیل وضعیت کلی شیعیان در شرق اسلامی در عصر اول عباسی
  - مواضع و خط مشی امام جواد (ع)
  - مواضع و خط مشی امام هادی (ع)
  - مواضع و خط مشی امام حسن عسکری (ع)
  - وضعیت کلی شیعه در شرق اسلامی در عصر غیبت صغری
  - تحلیل کلی رفتار سیاسی و اجتماعی ائمه
  - تحلیل کلی، روش های فرهنگی و دعوت ائمه
۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

### ۵. تدارکات مورد نیاز:

### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- بازدید علمی:
- مطالعه شخصی: منابع جانبی
- تماشای فیلم، اسلاید، عکس، حسب مورد از نقشه استفاده شود
- پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- دیگر موارد:

### ۷. روش آزمون:

- روش مرسوم
- درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد



- ١ \_ كشف الغمة، اربلي
- ٢ \_ مدينه معاجز الائمة الاثني عشر، حر عاملي
- ٣ \_ الامامة و التبصرة من الحيرة، ابن بابويه
- ٤ \_ تاريخ الغيبة الصغري، سيد محمد صدر
- ٥ \_ اعلام لوري، طبرسي
- ٦ \_ تاريخ شيعة، مظفر
- ٧ \_ تاريخ عصر غيبت، مسعود پورسعيد آقايي
- ٨ \_ مناقب آل ابي طالب، ابن شهر آشوب
- ٩ \_ التشيع: نشأته ... معالمه، هاشم موسوي
- ١٠ \_ شيعة و تشيع، محمد جواد مغنیه
- ١١ \_ الغيبة شيخ طوسي
- ١٢ \_ الارشاد، شيخ مفيد
- ١٣ \_ كمال ادين و تمام النعمة، شيخ صدوق
- ١٤ \_ سازمان وكالت و نقش آن در عصر ائمه محمد رضا جباري
- ١٥ \_ تاريخ تشيع و امامان، محمد نصيري

## نام درس: تاریخ فرقه ها و مکاتب شیعه

### ۱. مشخصات درس:

تعداد واحد: ۳



حیطه آموزشی: شناختی  
پیش نیاز:

شماره درس: ۴  
نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: شناخت تحلیلی زمینه های سیاسی و اجتماعی پیدایش فرقه های شیعی و منتسب به شیعه و تعامل آنها با یکدیگر.

### ۳. سرفصل:

#### - کلیات

- مفاهیم (فرقه، شیعه و غلو ...)
- تاریخچه فرقه گرایی و اختلاف در شیعه
- علل و فرقه گرایی در شیعه

#### - فرقه های شیعی

- امامیه
- تاریخچه
- عقاید (با تکیه بر عقاید سیاسی کلامی)
- تعامل با فرقه های دیگر شیعی و سنی
- اجمالی از وضعیت کنونی

#### - کیسانیه

- تاریخچه
- عقاید (با تکیه بر عقاید سیاسی کلامی)
- تعامل با فرقه های دیگر شیعی و سنی
- اجمالی از وضعیت کنونی

#### - زیدیه

- تاریخچه (با اشاره به انعشاباب)
- عقاید (با تکیه بر عقاید سیاسی کلامی)
- تعامل با دیگر فرقه های و گروههای دیگر
- اجمالی از وضعیت کنونی

#### - اسماعیلیه

- تاریخچه (با تکیه بر انعشابات)
- عقاید (با تکیه بر عقاید سیاسی کلامی)

- اجمالی از وضعیت کنونی

- واقفیه

- تاریخچه ( با اشاره به نو واقفیه)

- عقاید ( با تکیه بر عقاید سیاسی کلامی)

- تعامل با امامیه

- شیخیه

- تاریخچه

- عقاید

- تعامل با شیعه امامیه

- اجمالی از وضعیت کنونی

- فرقه های منسوب به شیعه

- غالیان

- تاریخچه

- عقاید

- دیدگاه امامیه درباره آنها

- فرقه های صوفی

- تاریخچه

- عقاید

- دیدگاه امامیه درباره آنها

- دیگر فرقه ها

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز:

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

\_\_ بازدید علمی:

\_\_ مطالعه شخصی: منابع جانبی

\_\_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس، حسب مورد از نقشه استفاده شود

\_\_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی

\_\_ دیگر موارد:

۷. روش آزمون:

\_\_ روش مرسوم



— در صدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد

۸. گزیده منابع :



۱- فرق الشیعه، نوبختی

۲- المقالات و الفرق، اشعری

۳- مقالات الاسلامیین، اشعری

۴- الفرق بین الفرق؛ بغدادی

۵- الملل و النحل، شهرستانی

۶- الفصل، ابن حزم ظاهری

۷- کتب تاریخ عمومی مانند:

۸- تاریخ الطبری

۹- الکامل، ابن اثیر

۱۰- کتاب های تاریخ محلی مانند الخطط مقریزی

منابع جدید:

۱۱- مکتب ها و فرقه های اسلامی در صده های میانه، مادلونگ، ترجمه جواد قاسمی

۱۲- بحوث فی الملل و النحل، جعفر سبحانی

۱۳- تاریخ اسماعیلیه، هاجسن، ترجمه فریدون بدره ای

۱۴- تاریخ و عقاید اسماعیلیه، فرهاد دفتری

۱۵- مقاله اسماعیلیه دایره المعارف بزرگ اسلامی

۱۶- مقالات اسماعیلیه، مرکز مطالعات ادیان و مذاهب

۱۷- الواقفیه، ریاض حبیب الناصری

۱۸- الزیدیه

۱۹- علویان طبرستان

۲۰- فرهنگ فرق اسلامی، دکتر مشکور

۲۱- تاریخ شیعه و فرقه های اسلام، مشکور

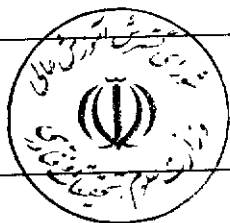
۲۲- دایره المعارف الاسلامیه الشیعیه، سید حسن امین.



**عنوان درس: متون عربی تخصصی**

**۱. مشخصات درس:**

شماره درس: ۵  
نوع واحد: نظری  
حیطه آموزشی: مهارتی - روشی  
پیش نیاز: ۸ واحد  
تعداد واحد: ۲



**۲. هدف درس: آشنایی با متون تاریخی و تاریخ تشیع به زبان عربی**

**۳. سرفصل:**

برگزیده ای از متون تاریخی عربی قدیم و جدید و آثار مورخان مسلمان و مکاتب تاریخ نگاری و برخی نویسندگان جدید عرب

**۴. شیوه آموزش: روش مرسوم**

**۵. تدارکات مورد نیاز:**

**۶. راهنمایی های کمک آموزشی:**

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

**۷. روش آزمون:**

- \_ شیوه مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

## ۸. گزیده منابع:

۱. تاریخ یعقوبی
۲. تاریخ الطبری
۳. تاریخ ابن اثیر
۴. تاریخ ابن کثیر
۵. مروع الذهب مسعودی
۶. آثار تاریخی نصر حامد ابوزید
۷. آثار تاریخی محمد عابد الجابری
۸. آثار تاریخی محمد ارکون
۹. آثار تاریخی سید قطب
۱۰. آثار تاریخی جابر العلوانی
۱۱. تأسیس الشیعه صدر
۱۲. اصل الشیعه و اصولها، کاشف الغطاء



## نام درس: تاریخ سیاسی شیعه (نهضت ها و دولت های شیعی)

۱. مشخصات درس:



تعداد واحد: ۳

شماره درس: ۶ حیطة آموزشی: شناختی

پیش نیاز:

نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: آشنایی تحلیلی با گسترش و تحول سیاسی شیعیان از میانه قرن سوم تا کنون

۳. سرفصل:

چگونگی گسترش تشیع

نگاهی کلی تحلیلی به قیام های شیعی در عصر عباسیان

حوزه های اصلی پراکندگی تشیع: قم، ساوه، بیهق، کاشان، ری، ...

نگرشی بر اندیشه های سیاسی اندیشمندان شیعی: شیخ مفید، سید مرتضی، سید رضی...

حکومت ها و خاندانهای حکومتگر شیعی: علویان طبرسیان، دیلم و گیلان، آل حمدان، آل بویه،

سادات طالبیه در قم، زیدیه یمن، بنی مزید، بنی عقیل، سادات علوی مکه و مدینه، قرامطه

بحرین، فاطمیان، ادریسیان، بنی رسول یمن.

تحلیل کلی وضعیت شیعیان در آستانه حمله مغول و سقوط بغداد به دست مغولان

بررسی و نقد دیدگاهها درباره نقش شیعه در سقوط بغداد

نقش و نفوذ شیعه در دربار ایلخانان و پیامدهای آن

خاندان های حکومتگر شیعی: مرعشیان، آل کیا، سربداران، سادات علوی مکه و مدینه، بهمنیان

هند، امامان زیدی یمن، شروانشاهان قفقاز

صفویه: عوامل و زمینه های روی کار آمدن، اقدامات و پیامدهای حکومت صفویه

تشیع در قلمرو خلافت عثمانی

نگرشی بر اندیشه های سیاسی اندیشمندان شیعی: خواجه نصرالدین طوسی، محقق کرکی و ...

حیات سیاسی عالمان شیعه مشروطه و پس از آن: نهضت مشروطیت، جنبش ملی کردن نفت،

انقلاب اسلامی، تأثیر انقلاب اسلامی بر حیات فرهنگی و سیاسی تشیع

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز: امکانات نمایش فیلم و اسلاید

بازدید علمی:

مطالعه شخصی: منابع جانبی

تماشای فیلم، اسلاید، عکس: حسب مورد

پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی

دیگر موارد:



## ۷. روش آزمون:

روش مرسوم

درصدی از نمره به گزارش بازدید علمی و درصدی نیز به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

## ۸. گزیده منابع:

- ۱- تشیع در مسیر تاریخ، سید حسین جعفری
- ۲- مجالس المؤمنین، شوشتری
- ۳- تاریخ الشيعة، مظفر
- ۴- التشيع و التصوف، الشيبی
- ۵- همبستگی تشیع و تصوف، شهابی
- ۶- تاریخ قم، حسن بن محمد قمی
- ۷- الشيعة و الحاکمون، مغنیه
- ۸- التشيع: نشوؤه، مراحلہ، مقومانه، الغریفی
- ۹- تذکره علمای امامیه پاکستان، حسن عارف تقوی
- ۱۰- احزاب المعارضة السياسية الدينية، ولهاوزن
- ۱۱- تاریخ تشیع در ایران، رسول جعفریان
- ۱۲- تاریخ طبرستان، ابن اسفندیار
- ۱۳- کتاب النقص، عبدالجلیل قزوینی رازی
- ۱۴- تاریخ اسماعیلیان در ایران، ولادیمیر ونا
- ۱۵- اسماعیلیان در تاریخ، فرهاد دفتری
- ۱۶- الفصول الفخریه، ابن عنبة
- ۱۷- روضات الجنات، خوانساری
- ۱۸- الشيعة و الدولة القومية في العراق، حسن علوی
- ۱۹- حقیقة الشيعة الاثني عشرية، اسعد وحیدالقاسم
- ۲۰- تشیع در خراسان عهد تیموریان، عبدالمجید نصری داوودی
- ۲۱- منابع مربوط به آل بویه، سریداران، و ...

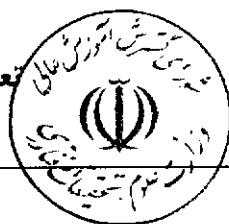


- ٢٢- تاريخ الشيعة، مظفر
- ٢٣- تذكره الملكوك، با حواشي مينورسكي
- ٢٤- فصول من تاريخ الشيعة في لبنان، علي زين
- ٢٥- حلب و التشيع، ابراهيم نصر
- ٢٦- نهضت هاي اسلامي در صد سال اخير، مطهري
- ٢٧- التشيع بين جبل عامل و ايران، علي مروه
- ٢٨- تشيع: سيرى در فرهنگ و تاريخ، دائرة المعارف تشيع
- ٢٩- سيرى در تاريخ تشيع، داود الهامى
- ٣٠- شيعة در هند، عباس اطهر روضوي
- ٣١- تشيع در هند، هاليستر
- ٣٢- جهادية، محمد حسن كاوسي عراقي
- ٣٣- تشيع و مشروطيت، عبدالهادي حائري
- ٣٤- نقش روحانيت در مشروطيت، حامد الكار
- ٣٥- مطلع الشمس، اعتماد السلطنة
- ٣٦- تشيع: مقاومت و انقلاب، كنفرانس تل آويو، ١٩٨٤
- ٣٧- موسوعة العتبات المقدسة
- ٣٨- التأسيس لتاريخ الشيعة في لبنان، جعفر المهاجر
- ٣٩- الهجرة العاملة الي ايران، جعفر المهاجر
- ٤٠- تاريخ تشيع در ايران، جعفرىان
- ٤١- نهضت اسلامي شيعيان عراق، جويس ويلي

## نام درس: تاریخ حوزه‌های علمیه و عالمان شیعه

### ۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۷  
نوع واحد: نظری  
حیطه آموزشی: شناختی  
پیش نیاز



تعداد واحد: ۲

۲. هدف درس: شناخت پیشینه تاریخی، عوامل و زمینه‌های پیدایش و شکل‌گیری سازمان روحانیت شیعه؛ شناخت ساختار و نقش و کارکردهای حوزه‌های علمیه.

### ۳. سرفصل:

#### ۱. پیشینه تاریخی

- \_ آموزش و تبلیغ دین در عصر پیامبر (ص)
- \_ آموزش و تبلیغ دین در عصر خلفاء و امام علی (ع)
- \_ آموزش و تبلیغ دین در عصر امامان شیعه (عصر حضور)
- \_ آموزش و تبلیغ دین در عصر غیبت

#### ۲. عوامل شکل‌گیری

#### ۳. بررسی ساختار درونی

#### ۴. نقش‌های خاص تاریخی

- \_ سازمان و کالت
- \_ نهاد مرجعیت
- \_ نهاد نیابت
- \_ نقابت علویان
- \_ تولیت آستان‌های مقدس شیعی

#### ۵. کارکردهای حرفه‌ای

- \_ تبلیغی
- \_ اخلاقی
- \_ سیاسی
- \_ آموزشی
- \_ کلامی
- \_ اقتصادی

#### ۶. علمای حوزه‌های و مکاتب علمیه مهم شیعی

- \_ علمای مکتب کوفه
- \_ علمای مکتب قم

- \_ علمای مکتب حله
- \_ علمای مکتب اصفهان
- \_ علمای مکتب نجف
- \_ علمای مکتب بغداد
- \_ علمای مکتب مشهد



#### ۴. شیوه آموزش: روش کارگاهی

#### ۵. تدارکات مورد نیاز:

#### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- بازدید علمی از مناطق مورد نیاز
- مطالعه شخصی: منابع جانبی
- تماشای فیلم، اسلاید و عکس: در جلسات متعدد در طول ترم
- پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- دیگر موارد

#### ۷. روش آزمون:

- \_ روش مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

#### ۸. گزیده منابع:

- ۱ \_ شکل گیری سازمان روحانیت شیعه، محمد علی اخلاقی
- ۲ \_ تاریخ حوزه علمیه مشهد، سید علی خامنه ای
- ۳ \_ دائرةالمعارف الاسلامیة الشیعة، حسن الامین
- ۴ \_ اعیان الشیعة، محسن الامین
- ۵ \_ حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان
- ۶ \_ حوزه، کاستی ها و بایسته ها، جمعی از نویسندگان
- ۷ \_ شیوه های تحصیل و تدریس در حوزه های علمیه، محمد علی رضایی اصفهانی
- ۸ \_ مرجعیت، هدایت الله طالقانی
- ۹ \_ تاریخ دانشگاه های بزرگ اسلامی، عبدالرحیم غنیمه
- ۱۰ \_ حوزه های علمیه شیعه، لطف الله صافی گلپایگانی

- ۱۱ \_ مقاله «منابع قدرت روحانیت شیعه در ایران» آیت قنبري، مجله علوم سياسي، مؤسسه باقرالعلوم، ش ۲۰
- ۱۲ \_ حوزه هاي علميه شیعه در گستره جهان، علي رضا سيدکباري
- ۱۳ \_ حوزه نجف و فلسفه تجدد در ایران، موسي نجفي
- ۱۴ \_ آسیب شناسي خواص، غلام علي نعيم آبادي
- ۱۵ \_ مأخذ شناسي نظام تعليم و تربيت روحانیت، محمد نوري
- ۱۶ \_ روحانیت در شیعه، نصرالدين امير صادقي
- ۱۷ \_ بحثي درباره مرجعیت و روحانیت، محمد حسين طباطبائي و ديگران
- ۱۸ \_ حوزه و روحانیت از دیدگاه شهيد مطهري، داود شهروي
- ۱۹ \_ هویت صنفي روحاني، محمد رضا حکيمي





## نام درس: شیعه، گسترش علوم و تمدن اسلامی

### ۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۸

حیطه آموزشی: شناختی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز:



۲. هدف درس: آشنایی با سیر تاریخی علوم و تمدن در سرزمین های اسلامی با تأکید بر نقش شیعیان در این خصوص.

### ۳. سرفصل:

#### شناخت تمدن اسلامی

الف: تعریف تمدن

ب: عناصر سازنده تمدن

ج: مبانی تمدن شناسی در قرآن و روایات شیعه

د: ویژگی های تمدن اسلامی

هـ بررسی میزان تأثیرپذیری تمدن اسلامی از دیگر تمدنها

#### شیعه و نهادهای تمدن اسلامی

الف: نقش شیعه در علوم

- علوم عقلی: کلام، فلسفه، منطق، عرفان

- علوم انسانی: تاریخ، جغرافیا

- پزشکی، ریاضیات، نجوم، شیمی

- علوم ادبی: صرف و نحو، بلاغت

- علوم خاص اسلامی: فقه، اصول، حدیث، تفسیر، علوم قرآنی

#### شیعه و نهاد آموزش

- نهادهای آموزشی: مساجد، مدرسه ها، زاویه ها، خانقاهها، رباطها، کتاب فروشیها، کتابخانهها، خانه

علماء، بیت الحکمه و ...

- تشکیلات و نظام آموزشی

- مراحل آموزش

- روش های تدریس

- کتابهای درسی

- وسایل و تدارکات تحصیلی

- اجازه نامه ها و شهادت نامه های علمی

- القاب



#### شیعه و نهاد هنر

- معنای هنر و اقسام آن
- اسلام و هنر
- هنر در عصر ائمه: ساختمان مسجدها، کاخ ها، قلعه ها، تزیین آبنیه، هنرهای مستظرفه
- هنر در دوره فاطمیان: مساجد، قلاع و قصور، تزیینات، ادوات، نساجی
- هنر در عصر آل بویه: مدرسه و مسجد، مقابر، آبنیه، کاشی کاری، خط و مینیاتور، ادوات، فرش و پارچه
- هنر در عصر صفویان: آبنیه، شهرسازی، کتاب سازی و نقاشی، منسوجات، قالی بافی، سفالگری
- هنر در دوره قاجار

#### شیعه و تشکیلات اداری در تمدن اسلامی

- تشکیلات سیاسی در ادوار مختلف تمدن اسلامی: وزارت، کتابت
- نظام اداری و ادوار مختلف اسلامی به ویژه نظام اداری در زمان امام علی (ع)، فاطمیان، آل بویه، صفویان
- نظام مالی در ادوار مختلف تمدن اسلامی
- نظام قضایی در ادوار مختلف تمدن اسلامی
- یادآوری: در تمام سرفصل های فوق باید نقش شیعیان و متفکران شیعه به خوبی تبیین و برجسته شود.

#### ۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

#### ۵. تدارکات مورد نیاز:

- \_ دستگاه اورهد جهت نمایش عکس و اسلاید
- \_ دستگاه ویدئو یا رایانه نمایش فیلم

#### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس: در صورت لزوم
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

#### ۷. روش آزمون:

- \_ شیوه مرسوم
- \_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

## ۸. گزیده منابع:

- 
- ۱ - تاریخ دانشگاه های بزرگ اسلامی، غنیمه
  - ۲ - مدارس نظامیه، دکتر کسایي
  - ۳ - تاریخ التربیه عند الامیه و ...، عبدالله فیاض
  - ۴ - منیه المرید، شهید ثانی
  - ۵ - گزارشی از سابقه تاریخی و اوضاع کنونی حوزه علمیه مشهد، سید علی خامنه ای
  - ۶ - آداب المتعلمین، منسوب به خواجه نصیرالدین طوسی
  - ۷ - شیوه های تحصیل و تدریس در حوزه های علمیه، محمد علی رضائی اصفهانی
  - ۸ - پژوهش در نظام طلبگی، مهدی ظوابطی
  - ۹ - نهادهای آموزشی در عصر صفویه، گلشنی
  - ۱۰ - تأسیس الشیعه، صدر
  - ۱۱ - دانش مسلمین، حکیمی
  - ۱۲ - الذریعة (بخش اجازات) شیخ آقا بزرگ
  - ۱۳ - بحار الانوار، مجلدات مربوط به اجازات، علامه مجلسی
  - ۱۴ - گذشته، حال و آینده حوزه در نگاه رهبری
  - ۱۵ - سیر حوزه های علمیه شیعه، لطف الله صافی گلپایگانی
  - ۱۶ - الحوزة العمیة فی النجف الاشرف، سید محمد غروی
  - ۱۷ - کشف الحجب و الاستار، الکنتوری
  - ۱۸ - تاریخ علوم عقلی ر اسلام، ذبیح الله صفا
  - ۱۹ - سه حکیم مسلمان، نصر
  - ۲۰ - معجم مؤلفی الشیعه، آقا بزرگ تهرانی
  - ۲۱ - طبقات اعلام الشیعه، آقا بزرگ تهرانی
  - ۲۲ - ریحانة الادب، مدرس خیابانی
  - ۲۳ - آشنایی با حوزه های علمیه شیعه در طول تاریخ، سید حجت موحد ابطهی
  - ۲۴ - درآمدی جامعه شناختی بر شکل گیری سازمان روحانیت، محمد علی اخلاقی
  - ۲۵ - حوزه های علمیه شیعه در گستره جهان =، علی رضا سید کباری
  - ۲۶ - حوزه های علمیه شیعه در گستره جهان، علی رضا سید کباری
  - ۲۷ - مأخذ شناسی نظام تعلیم و تربیت، محمد نوری
  - ۲۸ - کتاب Shiism Doctrines, Thouht, and Spirifuality با ویراستاری سید حسین نصر، فصل های ۲۱ تا ۲۶
  - ۲۹ - علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، صادق آیینه وند
  - ۳۰ - تاریخ تمدن اسلامی، جرجی زیدان
  - ۳۱ - انتقال علوم یونانی بع عالم اسلام، اوتبری

- ۳۲ - تاریخ فلسفه اسلامی، هانری کربن
- ۳۳ - علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر
- ۳۴ - دانش مسلمین، محمد رضا حکیمی
- ۳۵ - تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلام، ذبیح الله صفا
- ۳۶ - تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام میتر
- ۳۷ - کارنامه اسلام، عبدالحسین زرین کوب
- ۳۸ - خدمات متقابل اسلام و ایران، مرتضی مطهری
- ۳۹ - تاریخ آموزش در اسلام، احمد شلبي
- ۴۰ - تاریخ تربیة عند الامامية، عبدالله فیاض
- ۴۱ - نهادهای آموزشی در عصر صفویه، گلشنی
- ۴۲ - پژوهشی در نظام طلبگی، مهدی ضوابطی
- ۴۳ - آداب تعلیم و تربیت در اسلام (ترجمه منیة المرید) شهید ثانی، ترجمه سید محمد باقر حجتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- ۴۴ - مدارس نظامیه، کسایي
- ۴۵ - تاریخ دانشگاه های بزرگ اسلامی، غنمیة
- ۴۶ - تاریخ فرهنگ در ایران، عیسی صدیق
- ۴۷ - هنر اسلامی، تیتوس بورکهایت
- ۴۸ - العمارة الإسلامية المبكرة، کریویل
- ۴۹ - معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانیان، فریار
- ۵۰ - صنایع ایران بعد از اسلام، محمد خلیلی
- ۵۱ - هنر معماری در سرزمین های اسلامی، ج هوگ، ترجمه پرویز ورجاوند
- ۵۲ - دوره مجله هنر و مردم
- ۵۳ - راهنمایی صنایع اسلامی، ترجمه فریار
- ۵۴ - تاریخ ساسی و اجتماعی اسلامی، حسن ابراهیم حسن
- ۵۵ - الاحکام السلطانیة، ماوردي
- ۵۶ - الوزراء و الكتاب، جهشیاری
- ۵۷ - کتاب الخراج و صنعاُ الكتابة، قدامة بن جعفر
- ۵۸ - پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران (از پیدایش تا شکوفایی) علی اکبر ولایتی، ۲. جلد، مرکز اسناد و خدمات پژوهشی



## نام درس: تاریخ کلام امامیه (منابع تفکر و اختصاصات)

۱. مشخصات درس:

تعداد واحد: ۲



حیطه آموزشی: شناختی  
پیش نیاز:

شماره درس: ۹  
نوع واحد: نظری

۲. هدف درس: شناخت آموزه ها و اختصاصات کلامی شیعه با تکیه بر بحث امامت.

۳. سرفصل:

– قرآن

- کیفیت نزول
- جمع آوری و تدوین
- تحریف قرآن
- حجیت ظواهر
- فهم قرآن
- آثار برجسته در حوزه علوم قرآن

– حدیث

- کیفیت تدوین احادیث نبوی
- اصول اربعماه، کتب اربعه، کتب ثلاثه متأخر (بحار، وافی، وسایل)
- محدثان بزرگ
- درایه الحدیث
- انواع احادیث (ضعیف، قوی، مرسل و ...)

– عقل

- مفهوم عقل در کتاب و سنت
- حجیت عقل
- رابطه عقل و شرع
- عقل و عقلا یا عرف
- بررسی فتاوای مستند به عقل و سیر تاریخی کاربرد عقل در استنباط
- دیدگاه اصولی و اخباری در باب عقل

– اجماع

- مفهوم اجماع
- بررسی سیر تاریخی استناد به اجماع
- بررسی فتاوای مستند به اجماع



#### - امامت و ولایت

- معنا و مفهوم امامت
- نظریات مختلف در باب امامت
- جایگاه امامت نزد شیعه اثنا عشری
- از نظر علمی
- از نظر معنوی
- جانشینی پیامبر
- وجوب اطاعت
- اداره حکومت و نقش سیاسی آن

- مهدویت

#### - اختصاصات شیعه

- عدل
- امر بین الامرین
- معاد جسمانی
- عصمت
- بداء
- رجعت
- تقیه (از نگاه تاریخی)
- خمس (از نگاه تاریخی کلامی)
- متعه (از نگاه تاریخی کلامی)

یادآوری: برخی از مباحث یاد شده فقط جهاتی اختصاصی شیعه است هرچند از برخی جهات مورد اتفاق غیرشیعه نیز است؛ مانند خمس در غنائم و امر بین الامرین از دیدگاه ماتریدیه.

#### ۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

#### ۵. تدارکات مورد نیاز:

#### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

## ۷. روش آزمون:

— شیوه مرسوم

— درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.



## ۸. گزیده منابع:

- ۱ - کتاب Shiism: Doctrines, Thought and Spirituality : با ویراستاری سید حسین نصر، فصل های ۳ تا ۶، ۸ و ۱۰ تا ۱۷
- ۲ - مقاله «اجماع» و مقاله «اجتهاد» نوشته احمد پاکتچی در دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۶
- ۳ - «دفاع از عقل شیعی»، یحیی محمد، کتاب ماه دین، شماره ۵۸ و ۵۹
- ۴ - «شیعه و تفکر عقلی»، کامل هاشمی، کتاب ماه دین، شماره ۵۸ و ۵۹
- ۵ - آموزش علوم قرآن، محمدهادی معرفت، ترجمه ابومحمد وکیلی، سازمان تبلیغات اسلامی
- ۶ - عبات الانوار، میرحامد حسین هندی
- ۷ - الغدير، علامه امینی
- ۸ - المراجعات، عبدالحسین شرف الدین
- ۹ - عقائد الامامیه، محمد رضا مظفر
- ۱۰ - شیعه در اسلام، سید محمد حسین طباطبایی
- ۱۱ - معالم المدرستین، سید مرتضی عسکری
- ۱۲ - عقائد الاسلام من القرآن الکریم، سید مرتضی عسکری
- ۱۳ - مجموعه آثار (جلد ۱ تا ۴)، مرتضی مطهری
- ۱۴ - کلام اسلامی، محمد سعیدی مهر
- ۱۵ - منشور عقاید امامیه، جعفر سبحانی
- ۱۶ - حیات فکری و سیاسی امام شیعه، رسول جعفریان

## نام درس: تاریخ تشیع در ایران

### ۱. مشخصات درس:

تعداد واحد: ۲



حیطه آموزشی: شناختی  
پیش نیاز:

شماره درس: ۱۰

نوع واحد: نظری

۳. هدف درس: بررسی وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شیعیان ایران و نقش ژئوپولیتیک شیعیان این کشور در جهان به ویژه در جهان اسلام.

### ۳. سرفصل:

- تاریخچه ورود تشیع به ایران
- چگونگی و چرایی گرایش عمومی به تشیع در ایران
- ویژگی های عام شیعیان ایران
- پراکندگی جمعیت شیعی در جغرافیای طبیعی ایران
- خدمات متقابل تشیع و ایرانیان
- تأثیر تشیع در نهادهای اجتماعی ایران: خانواده سیاست، اقتصاد، تعلیم و تربیت، اوقات فراغت و ...
- تأثیر تشیع در فرهنگ ایران:
  - عقاید و باورها
  - آئین ها، آداب و مناسک
  - هنر، معماری و مهندسی
  - ادبیات فارسی (نثر، شعر و ...)
  - علم، فلسفه و عرفان
- تأثیر تشیع بر جنبش های سیاسی اجتماعی ایران ( به ویژه انقلاب اسلامی)
- همزیستی و تنازع قومی میان شیعیان و سایر مذاهب در ایران
- آسیب ها و مسائل اجتماعی رایج در میان شیعیان ایران
- نقش علمای قم در زندگی دینی جماعت های شیعی جهان

### ۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

### ۵. تدارکات مورد نیاز:

### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:



بازدید علمی:

مطالعه شخصی: مطالعه منابع جانبی

تماشای فیلم، اسلاید، عکس:

پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی

دیگر موارد:



## ۷. روش آزمون:

شیوه مرسوم

درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.

## ۸. گزیده منابع:

- ۱ - تشیع در خراسان عهد تیموریان، عبدالمجید ناصری داودی، آستان قدس رضوی
- ۲ - اسلام در ایران، پتروسفسکی، ترجمه کریم کشاورز، پیام
- ۳ - تاریخ ایران بعد از اسلام، عبدالحسین زرین کوب، پیام
- ۴ - جامعه شناسی سیاسی تشیع اثنی عشری، اسماعیل نوری علاء، انتشارات ققنوس
- ۵ - سربر آستان قدسی، دکتر فرانسوا توال، ترجمه دکتر علیرضا قاسم آقا، نشر آمن
- ۶ - تشیع علوی و تشیع صفوی، دکتر علی شریعتی، انتشارات چاپخش
- ۷ - شیعه یک حزب تمام، علی شریعتی، انتشارات چاپخش
- ۸ - سر بر آستان قدسی، دل در گروه عرفی - در آمدی بر جامعه شناسی دین در ایران معاصر، مجید محمدی، نشر قطر
- ۹ - ژئوپولتیک شیعه، دکتر فرانسوا ترال، ترجمه دکتر علیرضا قاسم آقا، نشر آمن
- ۱۰ - تاریخ تشیع در ایران ۳ مجلد - رسول جعفریان
- ۱۱ - تاریخ تشیع، جمعی از نویسندگان پژوهشگاه حوزه دانشگاه

## نام درس: جغرافیای تشیع در جهان معاصر

۱. مشخصات درس:

حیطه آموزشی: شناختی  
پیش نیاز: ندارد

شماره درس: ۱۱  
نوع واحد: نظری



۲. هدف درس: شناخت کلیاتی از زندگی سیاسی - اجتماعی شیعیان در جغرافیای جهان معاصر

۳. سرفصل:

۱. شیعه در جهان اسلام:

\_ کشورهای که شیعه در آن در اکثریت است (ایران، عراق، لبنان، بحرین، آذربایجان، یمن)  
\_ کشورهای که شیعه در آن در اقلیت اند (هند، افغانستان، پاکستان، عربستان، کویت، سوریه، ترکیه، مصر، عمان)

۲. شیعه در جهان غیر اسلام:

\_ اروپا  
\_ آمریکا (آمریکای شمالی، آمریکای مرکزی و آمریکای جنوبی)  
\_ آفریقا (تانزانیا، کنیا و ...)  
\_ آسیای دور (تایلند، چین و ...)  
\_ اقیانوسیه (استرالیا، نیوزیلند)  
\_ روسیه

۳. آئین ها و نمادهای مشترک شیعیان جهان

۴. برخی از مختصات چشمگیر فرهنگی هر یک از جمعیت های شیعی جهان

۵. مشکلات و مصائب داخلی شیعیان (نظیر قتل عام شیعیان هند و پاکستان و به رسمیت شناخته نشدن و ...)

۶. مشکلات و آلام خارجی شیعیان (نظیر اشغال عراق، افغانستان، در معرض تهاجم بودن ایران و ...)

۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

۵. تدارکات مورد نیاز: امکانات نمایش فیلم و اسلاید و نقشه

۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

\_ بازدید علمی:

\_ مطالعه شخصی: منابع جانبی

\_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس، نقشه:

\_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی

\_ دیگر موارد:

### ۷. روش آزمون:

\_ روش مرسوم

\_ درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.



### ۸. گزیده منابع:

- ۱ - جامعه شناسی شیعیان ایران، زیر نظر محمود تقی زاده داور، مؤسسه شیعه شناسی
- ۲ - شیعه در هند، عباس اطهر رضوی
- ۳ - شیعه در مصر از عصر امام علی (ع) تا امام خمینی (ره) صالح الوردانی، مترجم قاسم مختاری
- ۴ - شیعیان تانزانیای؛ دیروز و امروز، بهرام عرب احمدی
- ۵ - تشیع در هند، جان نورمن هالیستر
- ۶ - التشیع بین جبل عامل و ایران، علی مروءة
- ۷ - مشاهیر تشیع در افغانستان، عبدالمجید ناصری داودی
- ۸ - جغرافیای تاریخی و انسانی شیعه در جهان اسلام، رسول جعفریان
- ۹ - وضعیت مسلمانان استرالیا، ابوالقاسم خوشرو، مجله چشم انداز ارتباطات فرهنگی، دوره جدید، شماره یک
- ۱۰ - تشیع در شبه قاره، اکبر ثبوت، کتاب ماه دین، ش ۶۸ و ۶۹
- ۱۱ - تشیع در افغانستان، غلام یحیی حسینی، طلوع، شماره ۸ و ۹

## نام درس: شیعه در مطالعات معاصر (مستشرقان)

۱. مشخصات درس:	حیطه آموزشی: شناختی (Ψ) تعداد واحد: ۲
شماره درس: ۱۲	پیش نیاز:
نوع واحد: نظری	

۲. هدف درس: آشنایی انتقادی با مستشرقان و بررسی نوع رویکرد آنها به مطالعات شیعی

### ۳. سرفصل:

- تعریف شرق شناسی، اسلام شناسی و مطالعات اسلامی
- بحثی کلی درباره پیدایش و سیر تحول اسلام شناسی در غرب
- بحثی کلی درباره انگیزه ها و ابعاد و روش های اسلام شناسی در غرب
- بررسی و نقد آثار مستشرقان درباره اسلام، قرآن و تشیع مانند:
  - گلدزیهر
  - ولهاوزن
  - برناردلویس
  - مکدر موت
  - ویلفرد مادلونگ

- مدخل های ذی ربط در Encyclopedia of islam, New Edition
- تأثیر حضور مسلمانان و شیعیان در مراکز علمی غرب بر مطالعات شیعی

### ۴. شیوه آموزش: روش مرسوم

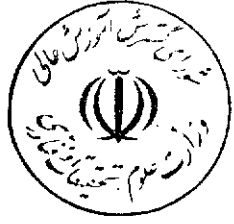
### ۵. تدارکات مورد نیاز: امکانات نمایش فیلم و اسلاید

### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

- \_ بازدید علمی:
- \_ مطالعه شخصی: منابع جانبی
- \_ تماشای فیلم، اسلاید، عکس:
- \_ پژوهش: ارائه یک مقاله تحقیقی در پایان نیم سال تحصیلی
- \_ دیگر موارد:

... روش مرسوم

... درصدی از نمره به مقاله پژوهشی اختصاص یابد.



#### ۸. گزیده منابع:

- ۱- موسوعة المستشرقين، بدوي
- ۲- الدراسات العربية و الاسلامية في ألمانيا في القرن العشرين
- ۳- قراءة جديدة في تاريخ الاستشراق، عبدالرحيم حسن
- ۴- من زلات المستشرقين، حمودة
- ۵- لاستشراق و الخلفية الفكرية للصراع الحضاري، زقزوق
- ۶- آراء فلاسفه و عباقره الغرب في الاسلام، زكريا
- ۷- الاستشراق و المستشرقون: مالهم و ما عليهم، السباعي
- ۸- الاستشراق، ادوارد سعيد
- ۹- تاريخ الدراسات العربية في فرنسا، مقداد
- ۱۰- المستشرقون و مصادر التشريع، النشمي
- ۱۱- مقدمه في دراسة جهود الترجمة من العربية الي افرنسية، خضير
- ۱۲- مستشرقان و علامه مجلسي، تدين
- ۱۳- شناخت شيعه، حكيمي
- ۱۴- شيخ طوسي و خاورشناسان، عطبه
- ۱۵- اسلام از دريچه چشم مسيحيان، مينوي
- ۱۶- مطالعات اسلامي در غرب، محسن الويري
- ۱۷- آربري و جهان اسلام، حائري



## نام درس: زبان انگلیسی تخصصی

### ۱. مشخصات درس:

شماره درس: ۱۳  
نوع واحد: نظری  
حیطه آموزشی: مهارتی - روشی  
تعداد واحد: ۲  
پیش نیاز: زبان انگلیسی تخصصی

۲. هدف درس: آماده ساختن دانشجو برای بهره گیری بیش تر از منابع انگلیسی مربوط به تاریخ اسلام و تشیع به ویژه آثار مستشرقان.

### ۳. سرفصل:

... خواندن و درک مطلب و توجه به نکات دستوری در متون برگزیده ، توسعه روشمند واژگان در حوزه دین پژوهی، اسلام پژوهی و آشنایی روشمند با اصول ترجمه و برگزیده ای از مدخل ها متون تاریخی و عرفانی شیعه در دائره المعارف های اسلام و پل ادوارد.

### ۴. شیوه آموزشی: روش کارگاهی.

### ۵. تدارکات مورد نیاز:

### ۶. راهنمایی های کمک آموزشی:

بازدید علمی:  
مطالعه شخصی:  
تماشای فیلم، اسلاید و عکس:  
پژوهش: پیش مطالعه درس نامه و یافتن واژه های دشوار ( یک ترجمه به عنوان تکلیف به دانشجو واگذار می شود).  
دیگر موارد: ترجمه چندین مقاله در زمینه تاریخ شیعی از انگلیسی به فارسی. تماشا و پیاده کردن فیلم ها یا برنامه هایی در موضوع تاریخ شیعی که به کمک مرکز خدمات رسانه ای دانشگاه و هم چنین استاد مربوطه تهیه و پیشنهاد می شود.

### ۷. روش آزمون:

... روش مرسوم با تکیه بر درک مطلب و ترجمه.  
... درصدی از نمره به تکلیف واگذار شده از سوی استاد اختصاص یابد.

## ۸. گزیده منابع:

- ۱- بخش پایانی مقاله «اندلس» و نیز مقاله «عربیت» Arabiyya از دایرةالمعارف اسلام
- ۲- مقاله «ایران» بخش تاریخ ایران از **Encyclopedia of islam. New Edition**
- ۳- مقاله «محمد» تألیف مونتگمری وات از کتاب **The Cambridge History of Islam**
- ۴- مقاله «دوران شکوفایی و انحطاط امپراطوری» تألیف Halil Inalcik از تاریخ اسلام کمبریج
- ۵- منابع مذکور از سید حسین نصر در درس قبل
- ۶- فصل اول و سوم کتاب  
S.H.M jafri **The origins and Early Development of shia Islam**  
**Shiism, Resistance, and Revolution.**
- ۷- گزیده مقالات کوتاه از **Encyclopedia of islam. New Edition**
- ۸- مقاله «تاریخ و تاریخ نگاران» تألیف Claude cahen از کتاب:  
**Religion, Learning and Science in the Abbasid Period**
- ۹- **Shiism: Doctrines, Thought, and spirituality** از سید حسن نصر
- ۱۰- **Expectaion of the millennium: Shiism in History.** از سید حسن نصر
11. **The Shiites**, David Pinault, New York, st. Martins, 1993
12. **Shiism and Social protest**, juan R. I. cloe and Nikki R Keddie, Yale Univrsity press.
13. **Shia Islam: From Religion**, Heinz Halm, Tranlated from the german by allison broun.
14. **Early Shiite Imamiyyah Thinkers**, S. Waheed Akhtar.
15. **crisis and conolidation in theformative period of shiite islsm**, Hossein Modarresi, the dawin press.
16. **An Introduction to shii islsm: the history and doctrins of Twelver Shiism**, Moojan momen, new york, oxford university press, 1985
17. **shiite islsm: policy, Idiology, and creed**, yan richard Oxford: Blakwell, 1991.

۱۸. مدخل های مربوط به شیعه در دایره المعارف اسلام و دایره المعارف ایرانیکا.